

Asia Oppikirjan tekijänoikeus

Hakija L

Annettu 23.4.2024

Tiivistelmä

Hakijan oppikirja sai teoksena tekijänoikeussuojaa. Vastineenantajan kirja ei loukannut hakijan kirjan tekijänoikeutta.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. L (hakija) on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa kahden oppikirjan samankaltaisuuksista. Hakija kertoo, että hän S2 eli suomi toisena kieleinä -opettajana julkaisi omakustanteena ”Treenivihko” oppikirjan vuonna 2020. Uutta hakijan mukaan Treenivihkossa oli se, että jokainen aihepiiri muodostaa yhden luvun ja kuvasanasto tukee tehtävien tekemistä.
2. Hakija otti yhteyttä kustantaja F:ään, koska hän etsi kustantajaa valmiille kokonaisuudelle. Kustantaja ei kuitenkaan ottanut Treenivihkoa kustannettavaksi muuttamattomana, vaan ehdotti muokkausta. Hakija ilmoitti, ettei hän lähtisi muokkaamaan Treenivihkoa, vaan se pysyy sellaisenaan.
3. Kustantaja julkaisi vuonna 2023 oman oppikirjan, joka hakijan mukaan muistuttaa hakijan oppikirjaa todella paljon muun muassa nimen, fontin, formaatin, rakenteen, idean, tehtävien ja markkinointitekstien osalta. Sama rakenne ja tehtävätyypit kuin hänen oppikirjassaan toistuvat hänen mukaansa kustantajan julkaisemassa oppikirjassa. Hakija kysyy, onko kyseessä tekijänoikeusrikkomus. Hakija on toimittanut vertailun oman kirjansa sekä vastineenantajan kirjan samankaltaisuuksista.

VASTINE

4. A Oy on omasta ja kirjan tekijöiden puolesta antanut vastineen. Treeni-kirjasarjalle, johon kysymyksessä oleva Treeni S2 – minä ja arkeni -kirja kuuluu, haluttiin antaa nimi, joka on lähellä aiempaa, vastineen antajan vuodesta 2017 julkaistua Tsemppi-kirjasarjaa, jonka formaattia ja graafista ilmettä Treeni seurailee. Treeni-sanana käyttö on yleistä oppikirjamateriaaleissa. Vastineenantajan oman kirjasarjan esiselvitysvaiheen opettajahaastattelussa tuli selkeästi selville tarve muun muassa kuvasanastoille, toistuvalla rakenteella ja sille, että oppiminen lähtee oppilaalle tutusta eli omasta itsestä ja lähipiiristä. Nyt kysymyksessä oleva vastineenantajan kirja on ensisijaisesti alakouluikäisille kohdistettu suomen kielen oppikirja.
5. Vastineenantajan kirjan rakenne ja aihepiirit ovat loogisia valintoja ja käytössä useissa alakoulun oppikirjoissa. Dialogi on tyypillinen tehtävätyyppi, ja sen aihepiirit ja fraasit ovat tyypillisiä kielten varhaisen opiskelun tuotteissa. Kuvasanastot ovat yleisiä ja välttämättömiä kielen opiskelussa. Kuvien aiheet ja toteutus poikkeavat hakijan vastaavista. Kertausosiossa yhteys hakijan kirjaan on otsikossa ja ideassa, jolla osaamista testataan tai kartoitetaan. Kirjasarjan tehnyt kehitystiimi ei ole ollut tietoinen hakijan käsikirjoituksesta tai kirjasta.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

6. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Kirjallisen teoksen tekijänoikeudesta

7. Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisina teoksina suojataan sekä kaunokirjallisia että selittäviä kirjallisia esityksiä.
8. Kirjallisia teoksia ovat esimerkiksi romaanit, muistiot, raportit ja lehtiartikkelit sekä oppikirjat kuten tässä tapauksessa on kysymys. Kirjallisen tai tai-

teellisen tuotteen on tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon eli ylitettävä ns. teoskynnys, eli sen on oltava itsenäinen ja omaperäinen tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Kirjallisten teosten kohdalla teoskynnys on melko alhainen. Ratkaisu siitä, ylittääkö jokin kirjallinen tai taiteellinen tuote teostasoon, tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.

9. Tekijänoikeudella suojataan teoksen ilmaisumuotoa. Tekijänoikeus suojaa esimerkiksi sellaista kirjallisen teoksen ilmaisumuotoa, jossa tekijän persoonallinen luomistyö ilmenee. Tekijänoikeus suojaa teosta sekä kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.
10. Tekijänoikeussuojaa ei anneta sellaiselle tuotteelle, joka on syntynyt täysin mekaanisen työskentelyn tuloksena tai kopioimalla jo olemassa olevia tuotteita. Teoksen aihetta, aiheen käsittelyä ohjaavaa metodologiaa, teemaa, ideaa, periaatetta tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei suojata.
11. Euroopan unionin tuomioistuin katsoi 29.11.2011 antamassaan ratkaisussa C-406/10 (SAS Institute), että teoksen omaperäisyys, johon oikeudellinen suoja perustuu, ei ole ideassa, vaan sen ilmaisussa. Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisua C-683/17 (Cofemel) koskevassa ratkaisuehdotuksessaan julkisasiamies luonnehti samaa asiaa toteamalla, että tekijänoikeus perustuu idean ja idean pohjalta syntyvän ilmaisun väliseen eroon, ja vain ilmaisu on suojattu. (ratkaisuehdotus kohta 58)
12. Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa, lain 2 luvussa säädettyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännökseenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Kiellettyä on siten tekijänoikeudella suojatun teoksen tai sen teostasoon yltävän osan kopioiminen muuttamattomana tai muutettuna oman työn osaksi ja tällaisen suojatun teoksen tai sen osan saattaminen yleisön saataviin. Tietyissä tapauksissa teoksen osan käyttäminen ilman tekijän lupaa voi kuitenkin olla sallittua lain 2 luvun rajoitus-

säännösten, kuten esimerkiksi 22 §:n sitaattioikeutta koskevan säännöksen, nojalla.

13. Euroopan unionin tuomioistuin katsoi 16.7.2009 antamassaan ratkaisussa C-5/08 (Infopaq), että 11 sanasta koostuva ilmaisu voi saada tekijänoikeussuojaa, jos ilmaisu on omaperäinen, tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Ratkaisussa C-145/10 (Painer), tuomioistuin katsoi, että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.
14. Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Säännöksen mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla sekä teoksen saattaminen yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.
15. Tekijänoikeuslain 4 §:n 1 momentin nojalla sillä, joka on kääntänyt teoksen, muunnellut sitä tai saattanut sen toiseen kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tuossa muunnellussa muodossa. Tekijänoikeus käännökseen tai muuhun muunnelmaan syntyy kääntäjälle tai muunnelman tekijälle.
16. Muuntelijan yksinomainen oikeus rajoittuu hänen omaan teokseensa. Hän ei voi tekijänoikeuslain säännöksiin vetoamalla estää sitä, että joku muu tekee alkuperäisen teoksen tekijän luvalla toisen itsenäisen ja omaperäisen muunnelman alkuperäisteoksesta.
17. Saadakseen tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista suojaa on käännöksen tai muun muunnelman ylitettävä teoskynnys eli täytettävä itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset.
18. Kappaleiden valmistaminen tekijänoikeuslain 4 §:n 1 momentin nojalla suojaa saavasta muunnelmasta sekä muunnelman saattaminen yleisön saataviin edellyttävät sekä alkuperäisen teoksen tekijän että muuntelijan suostumusta.

19. Oikeuskäytännössä korkein oikeus käsitteli ratkaisussaan 1979 II 64 rajanvetoa teoksen kappaleen ja itsenäisen teoksen välillä.
20. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt muuntelua muun muassa lausunnoissa TN 1993:23 koskien lastenkirjoja, TN 1993:24, TN 1997:13, TN 2002:7, TN 2002:13, TN 2005:16, TN 2006:16, TN 2010:6, TN 2012:3, TN 2016:8 ja TN 2024:1. Yhtäältä on todettu, kuinka luomistyö saa aina vaikutteita aiemmasta tuotannosta ja kuinka olemassa olevia tyylipiirteitä, aatteita ja taiteellisia vaikutteita käytetään hyväksi. Olemassa olevaan nojaaminen tässä mielessä ei estä tekijää nauttimasta tekijänoikeutta itsenäiseen ja omaperäiseen työhönsä eli teostasoon yltävään tuotokseen.
21. Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa TN 2016:7 todettiin, että tekijänoikeus suojaa vain teokselle annettua ilmenemismuotoa, ei asiiasisältöä sellaisenaan. Lausunnoissa TN 2017:9 ja TN 2024:2 todettiin, että tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, periaatteita tai tietoja, vaan ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Lausuntojen TN 2018:3 ja edellä mainitun TN 2024:2 mukaan teoksen aihetta, juonta, aiheen käsittelyä ohjaavaa metodologiaa, teemaa, ideaa, periaatetta tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei suojattu.

Analyysi ja johtopäätökset

22. Tekijänoikeusneuvosto on tutustunut sille toimitettuun aineistoon. Hakijan tekemä kirja on nimellä ”Suomen kielen treenivihko” omakustanteena vuonna 2020 julkaistu, 256 sivua sisältävä kuvitettu suomen kielen oppikirja, joka on tarkoitettu suomen opettamiseen toisena kielenä aikuisille ja nuorille. Hakijan mainitsema toinen kirja on F:n vuonna 2023 julkaisema 97-sivuinen oppikirja ”Treeni S2 – minä ja arkeni” samaan tarkoitukseen varhaisoppikirjana. Hakijan toimittamassa vertailussa on verrattu keskenään kahdeksaa hakijan ja jälkimmäisen kirjan sivua.
23. Hakijan lausuntopyyntö koskee kirjojen toistensa muistuttavuutta muun muassa nimen, fontin, formaatin, rakenteen, idean, tehtävien ja markkinointitekstien osalta. Lausuntopyynnössä ei ole kysymys toisistaan poikkeavista ja toisten henkilöiden tekemistä kuvituksista.

24. Kirjaformaatilla tarkoitetaan yleensä sivukoon ja ulkoasun muodostama kokonaisuutta. Kirjojen koko, kansien ulkoasu ja tehtävä sivujen kuvien ja tekstin sijoittelu tehtävissä poikkeavat konkreettisesti toteutuksessa ilmiastultaan selkeästi toisistaan. Hakijan oppikirja on myös sisällöltään huomattavasti laajempi kuin vastineenantajan. Mahdollisten markkinointitekstien osalta ei ole esitetty materiaalia, josta niiden mahdollista samankaltaisuutta voitaisiin vertailla, joten tekijänoikeusneuvosto ei anna niiden osalta lausuntoa.
25. Edellä mainitut kirjan nimet sisältävät yhden yhteisen sanan, treeni, eivätkä nimet muistuta muilta osin toisiaan niin, että olisivat tekijänoikeuslain 51 § tarkoittamalla tavalla helposti sekoitettavissa toisiinsa. Hakijan kirjan nimi ei myöskään ylitä teoskynnystä, joten tekijänoikeusneuvoston harkinnan mukaan jälkimmäisen kirjan otsikko ei voi loukata hakijan otsikon tekijänoikeutta.
26. Molemmissa kirjoissa käytetään vertailussa ilmenevin osin pääosin antiikivaksi luonnehdittavaa, yleisesti käytössä olevaa kirjaintyyppiä. Antiikvakirjaimille ovat luonteenomaisia ohuet kirjainten pääteviivat (serif), jotka painetussa tekstissä auttavat hahmottamaan tekstin riveinä ja helpottavat lukemista (Wikipedia, <https://fi.wikipedia.org/wiki/Antiikva>), mikä on oppikirjakäytössä ymmärrettävää. Kirjasintyyppin valinta ei itsessään saa teossuojaa, eikä saman kirjasintyyppin käyttäminen siten muodosta tekijänoikeuden loukkausta.
27. Hakijan toimittamassa vertailussa valituilta kirjojen vertailusivuilta ilmenevät tehtävät ja tehtävä sivut muistuttavat idealtaan ja rakenteeltaan sekä aihepiiriltään toisiaan. Tehtäviin liittyvät konkreettiset piirrokset ovat eri piirroksia, joita ei ole toteuttamistavaltaan osaksikaan ole kopioitu tai mukailtu hakijan kirjasta. Jälkimmäisessä kirjassa suomen kielen sanoja kuvista päättelemistä varten on ensimmäistä vertailua lukuun ottamatta annettu tehtävää helpottava sanalaatikko tai -lista samalla sivulla, kun sellainen hakijan vastaavilla sivuilla puuttuu. Vaikka aihepiirit ja aiheeseen valitut sanat ovat

osin samoja, tehtävien konkreettisen toteutuksen ilmiä ja toteutustavat mainituilta osin poikkeavat havaittavasti toisistaan.

28. Kummankin kirjan opetusaihe on sama. Jälkimmäisen kirjan sisällön rakenteessa, tehtävätyypeissä ja -ideoissa sekä yksittäisissä aiheissa on vertailussa esitetyiltä osin yllä mainittuja yhteneväisyyksiä hakijan kanssa. Kirjan rakenteen jakautuminen aihepiireittäin eri lukuihin, kuvasanastot tehtävien suorittamista tukemassa ja kertaosiot ovat kielten perusoppikirjoissa yleisesti käytettyjä, tekijänoikeussuojaa saamattomia kirjan yleisrakenteita. Suomen kielen perusoppikirjassa arkisanaston osittainen yhteneväisyys opetusaiheena johtuu kirjan tarkoituksesta.
29. Kuten edellä on kerrottu, teoksen kuten oppikirjan aihetta, aiheen käsittelyä ohjaavaa metodologiaa, teemaa, toteutusta ohjaavaa ideaa, periaatetta, yleisrakennetta tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei suojata tekijänoikeudella. Edellä kerrotut kirjan yleinen rakenne tai tehtävätyypit ja -ideat eivät saa konkreettisesta toteutuksesta erillisenä piirteenä tekijänoikeudellista suojaa.
30. Kirjoissa on samasta opetusaiheesta ja samoista tehtävätyypeistä huolimatta päädytty ulkoasultaan ja yksityiskohtaiselta sisällöltään erilaisiin lopputuloksiin. Niiden samankaltaisuuksia on pidettävä konkreettisen ilmaisun osilta tekijänoikeudellisesti arvioituna niin vähäisinä, ettei vastineenantajan kirja loukkaa hakijan kirjan tekijänoikeutta tai muodosta sen muunnelmaa.
31. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että hakijan kirjaa voidaan pitää tekijänsä luovan työn tuloksena syntyneenä ja niin itsenäisenä ja omaperäisenä, että se ylittää teoskynnyksen. Jälkimmäinen kirja ei loukkaa hakijan kirjan tekijänoikeutta.

Puheenjohtaja

Juha Vesala

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Juha Vesala (puheenjohtaja), Samuli Melart (eri mieltä), Mirkka Kivilehto, Sanna Nikula, Gunilla Lång-Kivilinna, Mari Lampenius, Anniina Dahlström, Maria Rehbinder (eri mieltä) ja Asko Metsola (eri mieltä).

Äänestysratkaisu

Eriävä mielipide

Olemme tekijänoikeusneuvoston lausunnon kannalla lukuun ottamatta siinä sovellettua teoskynnyksen käsitettä, jonka arviointikriteerit poikkeavat unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä.

Suomalaisessa oikeuskäytännössä on perinteisesti annettu tekijänoikeussuoja vain sellaisille tuotteille, jotka ylittävät teostason eli teoskynnyksen. Ylittääkseen teoskynnyksen tuotteen tulee olla itsenäinen ja omaperäinen. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla, jossa tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen. Teostasoa tai teoskynnystä ei määritellä tekijänoikeuslaissa, vaan määritelmä on perustunut tekijänoikeuslain valmisteluaineistoon. Käsitteistöä ei ole valmisteluaineistossa kuitenkaan käytetty selkeästi tai yhdenmukaisesti, vaan siinä on käytetty esimerkiksi ”itsenäistä ja alkuperäistä” ”uuden ja omaperäisen” rinnalla (esim. KM 1953:3 s. 44). Vastaavanlainen lähestymistapa on ollut käytössä myös muissa pohjoismaissa ja sen esikuvana on ilmeisesti toiminut Saksan Schöpfungshöhe (Haartmann 2014, s. 54).

Kansallista tekijänoikeuslakia on muutettu muun muassa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2001/29/EY tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa (Tietoyh-

teiskuntadirektiivi). Tietoyhteiskuntadirektiivillä on pyritty yhdenmukaistamaan jäsenvaltioiden välisiä tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevia lainsäädäntöjä. Yhdenmukaistamisen tarkoituksena on ollut estää jäsenvaltioiden välisiä lainsäädännöllisiä eroavaisuuksia, jotka vaihtelevat merkittävästi jäsenvaltiosta toiseen aiheuttaen oikeudellista epävarmuutta, haitaten unionin sääntelyn tavoitteiden tehokasta toteutumista (johdantolause 6–9).

Tietoyhteiskuntadirektiivi perustuu unionin samalla toimialalla aiemmin annettuihin direktiiveihin, kuten direktiivit 91/250/ETY, 93/98/ETY ja 96/9/EY sekä niissä kehitetyille periaatteille ja säännöille, sovittaen ne tietoyhteiskuntadirektiivin alaan (johdantolause 20). Erityisesti, mainituissa direktiiveissä on vahvistettu tekijänoikeudellisesti suojattavan teoksen olevan omaperäinen, mikäli se on tekijänsä henkinen luomus. Muita arviointiperusteita ei saa soveltaa arvioitaessa saako tarkasteltava kohde tekijänoikeudellista suojaa (direktiivi 91/250 1 artikla 3 alakohta; direktiivi 93/98 6 artikla; direktiivi 96/6 3 artikla 1 alakohta).

Tietoyhteiskuntadirektiiviin ei sisälly määritelmää teoksesta tai omaperäisyydestä. Direktiivissä kuitenkin tekijälle kuuluvien suojattujen yksinoikeuksien kohteena on ”teos”. Infopaq-tapauksessa unionin tuomioistuin on todennut, että ”tekijänoikeutta voidaan soveltaa ainoastaan sellaiseen aineistoon, joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä henkinen luomus” (Asia C-5/08, Infopaq, ECLI:EU:C:2009:465, kohta 37). Painer-tapauksessa unionin tuomioistuin tarkensi tekijän luovan henkisen työn tuloksesta olevan kyse silloin, ”kun se kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä.” Teos kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä, kun sen tekijä on ”teoksen toteutuksessa kyennyt ilmaisemaan luovia kykyjään tekemällä vapaita luovia ratkaisuja” (Asia C-145/10, Painer, ECLI:EU:C:2011:798, kohdat 88–89 ja siinä viitattu oikeuskäytäntö).

Sittemmin unionin tuomioistuin on Cofemel-tapauksessa edelleen selventänyt, että suojattavan teoksen tulee täyttää kaksi kumulatiivista osatekijää: ”Yhtäältä kyseinen käsite merkitsee sitä, että on olemassa suojan kohde, joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä luovan henkisen työn

tulos. Toisaalta teokseksi voidaan luokitella vain elementtejä, joita voidaan pitää ilmauksena tällaisesta luovasta henkisestä työstä” (Asia C-683/17, Cofemel, ECLI:EU:C:2019:721, kohta 29).

Cofemel-ratkaisu on myös merkittävä siksi, että unionituomioistuin vahvisti ””teoksen” olevan unionin oikeuden itsenäinen käsite, jota on tulkittava ja sovellettava yhtenäisesti” (Cofemel, kohta 29). Unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella unionin oikeuden säännöstä on tulkittava koko unionissa itsenäisesti ja yhtenäisesti, mikäli siinä ei nimenomaisesti viitata jäsenvaltioiden oikeuteen säännöksen sisällön ja soveltamisalan määrittämisestä (Asia C-306/05, SGAE, ECLI:EU:C:2006:764, kohta 31 ja siinä viitattu oikeuskäytäntö).

Koska ”teos” on unionin oikeuden itsenäinen käsite, ei siitä tulisi tehdä kansallisen tekijänoikeuslain tulkinnassa poikkeavia tulkintoja. Kansallinen teoskynnys poikkeaa unionin oikeuden tulkinnasta kahdella tavalla. Teoskynnys edellyttää ensinnäkin teoksen olevan sekä itsenäinen että omaperäinen. Itsenäisyys-käsitteen merkitys ei ole lainvalmisteluaineistojen tai oikeustieteellisten julkaisujen perusteella yksiselitteinen. Kansallisen omaperäisyysstandardin osalta edellytys, ettei kukaan muu olisi voinut samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen, ei sisälly unionin tuomioistuimen teoksesta tekemään tulkintaan. Tämä kaksoisluomisen kieltävä tulkinta ei myöskään vastaa Bernin yleissopimuksen ”teos” käsitteestä tehtyjä tulkintoja (Masouyé, Guide to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (WIPO 1978), s. 17–18.)

Ylipäänsä kansallisen teoksen suojattavuutta koskevan käsitteistön perustaminen vuoden 1961 tekijänoikeuslain uudistuksen aikaisiin tai sitä edeltäviin tulkintoihin on ongelmallista nykyisessä unionin oikeuden rajaamassa sääntely-ympäristössä, jossa teostyyppille ei anneta suojan saamisen osalta vastaavanlaista painoarvoa kuin aikanaan.

Näin ollen katsomme, että suomalaisessa tekijänoikeuslain tulkinnassa tulisi luopua teoskynnys käsitteen käytöstä ja siirtyä unionin oikeudessa määritel-

tyjen arviointikriteerien yhdenmukaiseen soveltamiseen, kun arvioidaan tekijänoikeudellisen suojan edellytyksiä.

Mielestämme tekijänoikeusneuvoston olisi lausunnossaan tullut muotoilla teoksen suojattavuutta koskeva arviointinsa seuraavasti:

Tekijänoikeutta voidaan soveltaa ainoastaan sellaiseen aineistoon, joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä henkinen luomus. Kyse on tekijän luovan henkisen työn tuloksesta silloin, kun se kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä. Tästä on kysymys silloin, kun tekijä on teoksen toteutuksessa kyennyt ilmaisemaan luovia kykyjään tekemällä vapaita luovia ratkaisuja.

Lausunnon 2024:4 sanamuoto olisi tullut muotoilla kohtien 8., 12., 13., 15., 16., 17., 20., 25. ja 31. osalta seuraavasti:

Kirjallisen teoksen tekijänoikeudesta

8. Kirjallinen teos voi olla esimerkiksi romaani, muistio, raportti, lehtiartikkeli tai oppikirja, josta tässä tapauksessa on kysymys. Tekijänoikeutta voidaan soveltaa ainoastaan sellaiseen aineistoon, joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä henkinen luomus. Kyse on tekijän luovan henkisen työn tuloksesta silloin, kun se kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä. Tästä on kysymys silloin, kun tekijä on teoksen toteutuksessa kyennyt ilmaisemaan luovia kykyjään tekemällä vapaita luovia ratkaisuja. Muita arviointiperusteita ei saa soveltaa, kun tekijänoikeussuojan edellytyksiä arvioidaan. Kirjallisen aineiston omaperäisyyttä arvioidaan tapauskohtaisella harkinnalla.

12. Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa, lain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Kiellettyä on siten tekijänoikeudella suojatun teoksen tai sen tekijänoikeussuojaa saavan osan kopioiminen muuttamattomana tai muutettuna oman työn osaksi ja tällaisen suojatun te-

oksen tai sen osan saattaminen yleisön saataviin. Tietyissä tapauksissa teoksen osan käyttäminen ilman tekijän lupaa voi kuitenkin olla sallittua lain 2 luvun rajoitussäännösten, kuten esimerkiksi 22 §:n sitaattioikeutta koskevan säännöksen, nojalla.

13. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi 16.7.2009 antamassaan ratkaisussa C-5/08 (Infopaq), että 11 sanasta koostuva ilmaisu voi saada tekijänoikeussuojaa, jos ilmaisu on omaperäinen, tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Ratkaisussa C-145/10 (Painer), tuomioistuin katsoi, että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä eli siitä käyvät ilmi tekijänsä vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on ratkaista lopullisesti, saako teos tekijänoikeussuojaa.

15. Tekijänoikeuslain 4 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on kääntänyt teoksen tai muunnellut sitä tahi saattanut sen muuhun kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tässä muodossa, mutta hänellä ei ole oikeutta määrätä siitä tavalla, joka loukkaa tekijänoikeutta alkuperäisteokseen.

16. Tekijänoikeuslain 4 §:n 1 momentissa säädetään alkuperäisen teoksen tekijän lupaa edellyttävästä muuntelusta. Tällaisen muunnelman julkaisemiseen tarvitaan sekä alkuperäisen teoksen tekijän että muuntelijan, kuten esimerkiksi kääntäjän lupa, kääntäjä voi tällöin tekijänoikeuslakiin vedoten määrätä vain oman muunnelmansa, käännöksen, käytöstä.

17. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on aina tekijänsä yksilöllisyyttä kuvastava omaperäisyys.

20. Tekijänoikeusneuvosto on useasti käsitellyt muuntelua muun muassa lausunnoissa TN 1993:23 koskien lastenkirjoja, TN 1993:24, TN 1997:13, TN 2002:7, TN 2002:13, TN 2005:16, TN 2006:16, TN 2010:6, TN 2012:3, TN 2016:8 ja TN 2024:1. Yhtäältä on todettu, kuinka luomistyö saa aina vaikutteita aiemmasta tuotannosta ja kuinka olemassa olevia tyylipiirteitä, aatteita ja taiteellisia vaikutteita käytetään hyväksi. Olemassa olevaan no-

jaaminen tässä mielessä ei estä tekijää nauttimasta tekijänoikeutta luomaansa omaperäiseen teokseen.

Analyysi ja johtopäätökset

25. Edellä mainitut kirjan nimet sisältävät yhden yhteisen sanan, treeni, eivätkä nimet muistuta muilta osin toisiaan niin, että olisivat tekijänoikeuslain 51 § tarkoittamalla tavalla helposti sekoitettavissa toisiinsa. Hakijan kirjan nimi ei ole riittävän omaperäinen saadakseen tekijänoikeussuojaa, joten tekijänoikeusneuvoston harkinnan mukaan jälkimmäisen kirjan otsikko ei voi loukata hakijan otsikon tekijänoikeutta

31. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että hakijan kirjaa voidaan pitää siinä määrin omaperäisenä tekijänsä luovan henkisen työn tuloksena, että se saa tekijänoikeussuojaa. Jälkimmäinen kirja ei loukkaa hakijan kirjan tekijänoikeutta.

Samuli Melart

Asko Metsola

Maria Rehbinder